

SVJETLA I SJENE

(Dr Josip Buturac, *Katolička Crkva u Slavoniji za turskog vladanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1971, str. 240)

Slavko Kovačić

Knjiga profesora Buturca, koju je objavila Kršćanska sadašnjost u Zagrebu kao prvu knjigu niza »Analecta Croatica christiana«, prava je novost u našoj crkvenoj historiografiji. Autor je naš poznati stručnjak za crkvenu povijest uopće, a napose za crkvenu povijest Slavonije. Intenzivno znanstveno radi već više desetljeća u raznim znanstvenim ustanovama. S područja crkvene povijesti Slavonije objavio je više radova, a sad je ovom knjigom dao cjelovit prikaz crkvene prošlosti Slavonije u doba turskog vladanja. Crkvena povijest tog razdoblja je doista veoma zamršena, a dosad nije bila iscrpnije obrađena. Najveću poteškoću predstavlja mnoštvo često puta protuslovnih dokumenata nastalih u raznim sporovima. Uz temeljito poznavanje cjelokupne izvorne građe i dosadašnje historiografije to zahtijeva veliku mjeru objektivnosti i posebno istančan kritički sud. Možemo odmah bez pretjerivanja reći da profesor Buturac posjeduje u najvećoj mjeri sve te svojine. To i ovo njegovo djelo bjelodano pokazuje.

Knjiga doista predstavlja novost. Pri tome u prvome redu mislimo na način iznošenja i prikazivanja naše crkvene prošlosti. Prije se općenito naša crkvena povijest, osobito razdoblje turskog vladanja, odviše romantički prikazivala. Isticao se samo heroizam naroda i svećenika. U ovoj knjizi to nije opovrgnuto, ali se u njoj jednako otvoreno iznose slabosti i otpadi, te posebno mučni i dugotrajni unutarnji sporovi.

Za predturski razdoblje autor je ukratko iznio činjenice koje govore najprije o cvatu vjerskog života u Slavoniji, a zatim o njegovu slabljenju i rasipanju, što se onda dolaskom turske vlasti očituje u velikom otpadu. U knjizi je osobito lijepo prikazana turska bojna taktika pustošenja i polaganog osvajanja, bježanje prestrašenog stanovništva, teško stanje onih katolika koji su i pod novom turskom vlašću ustrajali u vjeri, požrtvovni rad svećenika u tako teškim prilikama, ali s vremenom i njihova međusobna trvenja. U pisanim spomenicima najviše se sačuvalo vijesti iz tih sukoba i sporova, kako to obično biva, a manje o slučajevima skladnog života i rada; više o osobama koje su strastveno sudjelovale u tim sporovima, nego o onima koje su požrtvovno radile za očuvanje vjere, u to ulogale sve svoje životne sile i to svoje zalaganje više puta zapečatile i krvlju.

Kako autor sve prikazuje na temelju dokumenata, prepuštajući pojnaviše njima samima da govore, nepažljiv čitatelj mogao bi dobiti pretjerano negativnu sliku o tom razdoblju crkvenog života. Međutim, očito je da autor sve to dovoljno kritički iznosi i ne propušta iznijeti i pozitivnosti, koji put i kod samih nosilaca sporova. Razumije se samo po sebi da nas se toliki mučni »slučajevi« teško doimlju. Bilo ih je doista mnogo i tako teških da im sadašnji naš »hercegovački slučaj« može biti samo slabi odbljesak. Koliko su prouzročili sablazni katoličkom stanovništvu, drugim kršćanima i muslimanima! Bjelodan dokaz kako nas ni najteža vremena sama po sebi ne urazumljuju.

U knjizi se mnogo govori o franjevcima Bosne Srebrne, jer su oni, kako je poznato, bili glavni nosioci crkvenog života u tadašnjoj Slavoniji i okolnim zemljama pod turskom vlašću. Iz njihovih redova bili su gotovo svi nosioci biskupske službe na tom području. Uz njihov zaslužni rad i velike žrtve dolazi do izražaja i naličje: nevjerojatna isključivost i nesnošljivost prema drugim redovnicima i svećenicima, koja se često očitovala na štetu mira i skladnog rada u korist duša. Autor, razumije se, ne oslobađa od dijela krivnje u tim sporovima ni biskupe (također franjevce!) ni druge svećenike. Narod najčešće nije bio za to kriv. Sudjelovao je u sukobima već prema tome koliko su ga razni svećenici u njih upleli.

Iz ove knjige vidimo, da je netočna često ponavljana tvrdnja, da su dolaskom Turaka samo franjevci ostali s narodom, a svi drugi svećenici tobože pobjegli. Istina je samo to, da se broj svjetovnih svećenika s vremenom smanjivao, a bolje organizirani i kompaktni franjevci sve više prevladavali. Za jedne i druge vrijedi autorov odmjereni sud: »Bilo ih je, kao uvijek i svagdje, dobrih i loših, svjetla i sjene« — što se može reći i za ostale vjernike.

Dobro je naglasiti i činjenicu, da turski progoni protiv katolika nisu uvijek bjesnili. Bilo je razdoblja kad se živjelo u prilično snošljivim prilikama. Teži progoni javljali su se povremeno, a opet ne u svim krajevima jednako.

Crkva je uza sve nevolje i slabosti nadživjela tursku vlast u Slavoniji, i u novim prilikama opet doživjela dane obnove i procvata.

U SVJETLO TAMNIM DUBINAMA

Jerko Barišić

Profesor na bogoslovnom fakultetu u Zagrebu dr Jordan Kuničić obogatio je nedavno svoj vrlo plodni i raznoliki stvaralački rad¹ zbirkom propovijedi o pitanju boli: *U svjetlo tamnim dubinama*.² Autor — iskusan profesor, dugogodišnji dekan i praktični pastoralni radnik — kao da hoće svojim radom ispuniti praznine u našoj teološkoj literaturi. To dokazuje i posljednje djelo. Mi inače oskudijevamo homiletskim djelima bilo teoretskim bilo praktičnim. Na praktičnom polju ta se je nestašica osobito pokazala s liturgijskom obnovom, kad se više teško mogu koristiti strana djela. Zato svaka propovjednička stvar dobro dođe. Eto u takvoj situaciji dobivamo vrijedno djelo o posebno teškoj temi koju već za to mnogi izbjegavaju. Stoga nam je ova zbirka profesora Kuničića dvostruko dragocjena.

U predgovoru autor iznosi važnost problema: »U boli je čovjekova sudbina. O iskorištenoj ili neiskorištenoj boli ovisi čovjekova sreća ili nesreća«. Zato »taj problem svakoga privlači... jer u njemu je svaki od nas«. »Bol je na repertoaru i propovjednička«. Međutim, autor se žali: »Posvuda se, ipak, o boli govori samo prigodno. Zbog toga i pogled u taj problem boli ostaje jednostran. Nedostaje sinteza. Neminovno i sama obradba ostaje površna. Potrebno je i u propovjedima zahvatiti problem s više strana. Obraditi ga sistematski.« Zato dr Kuničić postavlja svrhu svoga djela: »Cilj je ovih refleksija: okupljati razne poglede u jednu cjelinu, osvijetliti problem boli s više strana.«

Autor je podijelio svoje propovijedi u osam skupina. U prvom dijelu »različita gledišta« pisac najprije iznosi netočna stajališta o problemu boli. To su preosjetljivi i neosjetljivi, zatim pesimisti i optimisti, onda egocentristi, pa oni koji pretjeruju, dok konačno ne iznese i stajalište samih kršćana, koje se, ukratko, može ovako iznijeti: »križ i bol je samo put prema sreći. Bol je samo sredstvo, ne cilj. Bol je faktor koji treba osmisliti, finalizirati, njezinim se posredstvom posvetiti« (16). U toj će perspektivi autor dalje raščinjati problem. U drugom nizu, »temelji rješenja«, reći će nam da je bol kamen smutnje, ali i sredstvo uzdizanja. Opstoji bol — opstoji i Bog. I bez poziva na Nj fenomen boli bio bi neprotumačiv, besmislen kao i sav ljudski život. Boli će na zemlji uvijek biti. »Bol ulazi u konkretnu strukturu svijeta i života. Ona je kao neki prafenomen toga konkretnog stanja« (21). To je »strukturna komponenta konkretnog stanja čovječanstva« (21). Međutim, »preko vjere—ufanja—ljubavi kršćanin se oslobađa od tereta boli, jer ga lako nosi promišljajući na posljednje stvari života i poslije smrti. Boli treba integrirati u cjelovitu koncepciju života« (21-22).

¹ Spomenimo ovdje samo krupna djela: *Katolička društvena nauka, Kršćanska pedagogija, Čovjek svih vremena, Sveta Katarina Sjenska, Smjer u život*.

² Dr Jordan Kuničić, *U svjetlo tamnim dubinama, Izvori istine*, Korčula, 1971.